

Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society

Vol 36, No 1 (1985)

<p>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Επιστημονικό Σωματείο Αναγνωρισμένο Απόφ. Πρωτ. Αθηνών 1021/83</p> <p>Διοικητικό Συμβούλιο: Πρόεδρος: Σπ. Κυριάκης Αντιδρος: Λουκ. Ευσταθίου Γ. Γραμ.: Θεοδ. Αναστασίου Ειδ. Γραμ.: Ευαγ. Σίμος Ταμίας: Αγγ. Παπαδόπουλος Μέλη: Απ. Ράντσιος Αλ. Καρδούλης</p> <p>ΕΚΔΟΤΗΣ: Λουκάς Ευσταθίου Ζαλοκώστα 30, Χαλάνδρι Τηλ. 6823459</p> <p>ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Πρόεδρος: Αρίσ. Σειμένης Μέλη: Χ. Παππούς Γιαν. Δημητριάδης Στεφ. Κολάγγης Εφ. Οικονομίδου</p> <p>ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε. Αρδηττού 12-16, 11636 Αθήνα Τηλ. 9217513 - 9214820</p> <p>Ημερομηνία έκδοσης: ΜΑΡΤΙΟΣ 1985</p> <p>ΤΑΧ. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Ταχ. Θυρίδα 60063 153 10 Αγία Παρασκευή</p> <p>Συνδρομές για Ελλάδα και Κύπρο:</p> <table border="0"> <tr> <td>Ετήσια μελών</td> <td>δρχ. 1.000</td> </tr> <tr> <td>Ετήσια μη μελών</td> <td>» 2.000</td> </tr> <tr> <td>Ετήσια φοιτητών</td> <td>» 1.000</td> </tr> <tr> <td>Ετήσια Υψηρσε., Οργ. ΑΕΙ</td> <td>» 1.500</td> </tr> <tr> <td>Τιμή κάθε τεύχους</td> <td>» 1.000</td> </tr> </table>	Ετήσια μελών	δρχ. 1.000	Ετήσια μη μελών	» 2.000	Ετήσια φοιτητών	» 1.000	Ετήσια Υψηρσε., Οργ. ΑΕΙ	» 1.500	Τιμή κάθε τεύχους	» 1.000	 <p>Δελτίον ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ</p> <p>ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β ΤΟΜΟΣ 36 ΤΕΥΧΟΣ 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ 1985</p> <p>Συνδρομές: Επιταγές και εμβάσματα αποστέλλονται επί ονόματι κ. Αγγ. Παπαδόπουλου Κτην. Ινστι. Υγιεινής και Τεχνολογίας Τροφίμων. Ιερά οδός 75, 118 55 Αθήνα.</p>
Ετήσια μελών	δρχ. 1.000										
Ετήσια μη μελών	» 2.000										
Ετήσια φοιτητών	» 1.000										
Ετήσια Υψηρσε., Οργ. ΑΕΙ	» 1.500										
Τιμή κάθε τεύχους	» 1.000										

The evolution of the hellenic veterinary corps

ΑΛΕΞ. Γ. ΚΑΡΔΟΥΛΗΣ

doi: [10.12681/jhvms.21673](https://doi.org/10.12681/jhvms.21673)

Copyright © 2019, ΑΛΕΞ. Γ. ΚΑΡΔΟΥΛΗΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

ΚΑΡΔΟΥΛΗΣ Α. Γ. (2019). The evolution of the hellenic veterinary corps. *Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society*, 36(1), 28–33. <https://doi.org/10.12681/jhvms.21673>

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ*

ΑΛΕΞ. Γ. ΚΑΡΔΟΥΛΗΣ**

THE EVOLUTION OF THE HELLENIC VETERINARY CORPS*

A. CARDOULIS**

SYMMARY

This is a brief review of the developing steps taken by the Veterinary Corps in the Greek Army from 1833 until 1969.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ανασκόπηση αυτή αναφέρεται συνοπτικά στα στάδια εξέλιξεως της Στρατιωτικής

Κτηνιατρικής Υπηρεσίας στον Ελληνικό Στρατό από το 1833 μέχρι το 1969.

Στην εξέλιξη της στρατιωτικής Κτην/κής Υπηρεσίας διακρίνονται πέντε στάδια.

Το πρώτο στάδιο (1833-1903) καλύπτει μια μεγάλη χρονική περίοδο — περίοδο που χαρακτηρίζεται γενικά και από την βραδεία εξέλιξη της οργανώσεως του Στρατού.

Σχετικά με την αφητηρία του πρώτου σταδίου τον περασμένο χρόνο είχαμε μία επέτειο συμπληρώθηκαν 150 χρόνια από την ίδρυση της Στρατιωτικής Κτηνιατρικής Υπηρεσίας στη Χώρα μας, με τον διορισμό των πρώτων κτηνιάτρων σε έφιππες Μονάδες.

Η επέτειος αυτή, τιμήθηκε στο 3ο Πανελλήνιο Κτηνιατρικό Συνέδριο, που έγινε πρόσφατα στη Κέρκυρα. Στις αίθουσες, πράγματι, του Δημοτικού Θεά-

---

* Η ομιλία έγινε στο Ξενοδοχείο Μακεδονία PALACE στα πλαίσια του Γ' Ιατρικού Συνεδρίου Ενόπλων Δυνάμεων, την Κυριακή 25.11.1984.

** Ταξίαρχος ΥΚ ε.α.

* This lecture took place in Thessaloniki on 25.11.85 as part of the Γ' Medical Congress of the Hellenic Military Forces.

** Brigadier General V.C.

τρον Κερκύρας, δόθηκαν, τα ονόματα τριών στρατιωτικών κτηνιάτρων, σκαπανέων της κτηνιατρικής επιστήμης στον τόπο μας, του Νικολάου Κοδρίκα, του Γεωργίου Πιλαβίου και του Ιωάννη Πετρίδη.

Μεταξύ των πρώτων ιππιατρών, αυτής της περιόδου, σημειώνουμε ιδιαίτερα τον Γεώργιο Χορς ο οποίος είναι ο πρώτος κτηνίατρος που τοποθετήθηκε σε έφιππη μονάδα του Ελληνικού Στρατού. Όπως αναγράφεται στο μητρώο του, που τηρείται στο 1ο Ε.Γ. του ΓΕΣ, ο Χορς τοποθετήθηκε τον Νοέμβριο του 1832 στο σύνταγμα Λογχοφόρων Ιππέων — θέση που προβλέφθηκε λίγους μήνες αργότερα και στον Οργανισμό Στρατού.

Ο Χορς το 1837 προάγεται στον βαθμό του επιπιατρού — που αντιστοιχεί στον βαθμό του επικτηνιάτρου — και τοποθετείται στο Υπουργείο Στρατιωτικών, ως εισηγητής της Ιππιατρικής. Έτσι από το 1837 υπάρχει μια στοιχειώδης εξάρτηση των στρατιωτικών κτηνιάτρων από τον εισηγητή Ιππιατρικής.

Στη θέση του εισηγητού της Ιππιατρικής από το 1859 διορίζεται ο Νικόλαος Κοδρίκας, ο οποίος κατατάχθηκε το 1844 και είναι ο πρώτος Έλληνας πτυχιούχος κτηνίατρος. Ο Κοδρίκας, όμως, είναι περισσότερο γνωστός σαν θεμελιωτής της νεοελληνικής κτηνιατρικής βιβλιογραφίας για την «Ιπποθεραπευτική» του, σύγγραμμα που εξέδωσε το 1853 και το οποίο πιθανότατα είναι το πρώτο κτηνιατρικό βιβλίο από της συστάσεως του Ελληνικού Κράτους.

Από το 1890 υπάρχει μια διαφοροποίηση στα καθήκοντα του εισηγητού Ιππιατρικής που αναλαμβάνει και καθήκοντα εισηγητού για Ιππωνειακά θέματα.

Από το 1900 ο αρχαιότερος κτηνίατρος απαλλάσσεται όλων των λοιπών του καθηκόντων, τοποθετείται στη Γενική Διοίκηση και εκτελεί καθήκοντα προϊσταμένου Υπηρεσίας.

Πριν προχωρήσω στην σκιαγράφηση του δευτέρου σταδίου θα είναι χρήσιμο να κάνουμε μια γενικότερη επισκόπηση της καταστάσεως που επικρατούσε στην χώρα μας την εποχή εκείνη από κτηνιατρικής πλευράς.

Δεν υπήρχε Κτηνιατρική Σχολή, και τα αντικείμενα της κτηνιατρικής επιστήμης ήσαν σχεδόν άγνωστα.

Η περίθαλψη των ιδιωτικών ζώων ήταν στα χέρια ασχέτων εμπειρικών που χρησιμοποιούσαν τα πιο απίθανα γιατροσόφια.

Δεν υπήρχε άλλη οργανωμένη Δημόσια Κτηνιατρική Υπηρεσία.

Ο αριθμός των ιδιωτών κτηνιάτρων μετριόταν στα δάκτυλα ενός χεριού και ο αριθμός των στρατιωτικών κτηνιάτρων απήχε από το να είναι ικανοποιητικός. Οι ανάγκες σε ειρηνική περίοδο σπάνια καλυπτόντουσαν, ενώ τα κενά σε πολεμικές περιόδους ήταν ακόμα μεγαλύτερα.

Με τις πιο πάνω συνθήκες είναι προφανές ότι, χωρίς την ενημέρωση της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί καμμία αξιόλογη πρόοδος.

Η ενημέρωση αυτή έγινε κυρίως με το συγγραφικό έργο του Γεωργίου Πιλαβίου — του πολυγραφωτέρου κτηνιάτρου της νεότερης Ελλάδας — αλλά,

και άλλων στρατιωτικών κτηνιάτρων οι οποίοι με τα βιβλία τους, δημοσιεύσεις, ανακοινώσεις, υπομνήματα και γενικότερα το ενδιαφέρον τους για την πρόοδο της κτηνιατρικής επιστήμης στην χώρα μας επέτυχαν ώστε:

— το 1904 να συγκροτηθεί η Στρατιωτική Κτηνιατρική Υπηρεσία

— το 1905 η Κτηνιατρική Υπηρεσία της Κρητικής Πολιτείας

— το 1911 η Κτηνιατρική Υπηρεσία του τότε Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας

— το 1924 να ιδρυθεί η Ελληνική Κτηνιατρική Εταιρεία.

Το έργο όμως αυτών των στρατιωτικών κτηνιάτρων επεκτεινόταν και σε άλλους τομείς όπως:

— Η προστασία του κτηνοτροφικού κεφαλαίου της Χώρας, με μέτρα τα οποία προτείνουν για την καταστολή των μεταδοτικών νόσων ιδιωτικών ζώων.

— Η κάλυψη θέσεων κτηνιάτρων σε δαμαλιδοκομεία και λυσοιατρεία.

— Η σύσταση δαμαλιδοκομείων, όπως του Πετριδείου δαμαλιδοκομείου, το 1906.

— Ο αστυκτηνιατρικός έλεγχος και ειδικότερα ο κρεωσκοπικός. Επί του προκειμένου πρέπει να αναφερθώ στο «Εγχειρίδιο Κρεωσκοπίας» του Γεωργίου Πιλαβίου που εκδόθηκε το 1887 και αποτέλεσε για δεκαετίες το μοναδικό εγκόλπιο όλων των ασχολουμένων με την κρεωσκοπία ιατρών, αλλά, και στην ακαταπόνητη δραστηριότητα και μαχητικότητα του Ιωάννη Πετριδή, ο οποίος όταν το 1895 ανέλαβε καθήκοντα κρεωσκόπου — νεαρός ανθυποκτηνίατρος τότε — όχι μόνο επέτυχε την απομάκρυνση των σφαγείων Γαργαρέτας, «άγος τότε της Αθήνας» — στη νέα τους θέση στον Ταύρο, αλλά, με σειρά αγορανομικών διατάξεων που εισηγήθηκε, επέκτεινε τον αστυκτηνιατρικό έλεγχο σ' όλα τα τρόφιμα ζωϊκής προελεύσεως και επέβαλε τον φυματινισμό των αγελάδων στα βουστάσια. Αναφέρθηκε μάλιστα ότι ο τότε Διευθυντής της Αστυνομίας Αθηνών, από ενθουσιασμό για την συντελούμενη εργασία, παραχώρησε στον Ιωάννη Πετριδή την προσωπική του άμαξα, ώστε η επιθεώρηση των βουστασίων να γίνεται πληρέστερα.

Σημειώνω τέλος ότι η ενασχόληση στρατιωτικών κτηνιάτρων σε αρμοδιότητες της Πολιτικής Κτηνιατρικής Υπηρεσίας, συνεχίστηκε, σε μικρότερη κλίμακα, για δεκαετίες ακόμα.

Μετά από την παρένθεση αυτή θα συνεχίσω με το δεύτερο στάδιο.

Κατά το δεύτερο στάδιο εξελίξεως της Στρατιωτικής Κτηνιατρικής Υπηρεσίας (1904-1922) έχουμε πλέον μία οργανωμένη Υπηρεσία.

Η αποστολή της νεοσύστατης Υπηρεσίας στον τότε εκδοθέντα Κανονισμό εσωτερικής Υπηρεσίας ορίζεται ως εξής:

«Αντικείμενο της Κτηνιατρικής Υπηρεσίας είναι η διαφώτισις της Στρατιωτικής Υπηρεσίας επί των μέτρων, άτινα αφορώσι εις την υγιάν των κτηνών του στρατεύματος και την θεραπείαν των υπό νοσημάτων προσβεβλημένων τοιούτων, η διεύθυνσις των πεταλωτηρίων και η εξέτασις των προς τροφήν δια το στράτευμα προοριζομένων ζώων ή κρεάτων και της ποιότητος της νομής».

Στην Γενική Διοίκηση η Διεύθυνση της Κτηνιατρικής Υπηρεσίας είναι γνωστή ως Αρχικτηνιατρείο, τίτλος αντίστοιχος με το Γενικό Αρχιατρείο της Υγειονομικής Υπηρεσίας.

Το Αρχικτηνιατρείο είναι ανεξάρτητο, με την κατάργηση όμως το 1909 της Γενικής Διοικήσεως υπάγεται για ένα τρίμηνο στο Γενικό Αρχιατρείο και στη συνέχεια ανεξαρτητοποιείται και πάλι.

Το 1912 με το νέο νόμο περί συνθέσεως του ενεργού στρατού γίνεται Τμήμα της Διευθύνσεως Ιππικού και παραμένει έτσι μέχρι το τέλος της Μικρασιατικής εκστρατείας.

Κατά την περίοδο αυτή συγκροτούνται σταδιακά το Κτην/κό Νοσοκομείο Φρουράς Αθηνών (1904) για ν' ακολουθήσει το 1912 η συγκρότηση του Νοσοκομείου Λαρίσσης και το 1914 του Νοσοκομείου Θεσ/νίκης. Από το 1918 συγκροτούνται οι Αποθήκες Κτην/κού Υλικού. Σημειώνεται ότι μέχρι τότε ο εφοδιασμός των Μονάδων σε κτηνιατρικό υλικό γινόταν μέσω Αποθηκών Υγ/κού υλικού και των στρατιωτικών φαρμακείων.

Κατά το τρίτο στάδιο εξελίξεως (1923-1944) η Κτηνιατρική Υπηρεσία είναι τελείως ανεξάρτητη. Η διάρθρωσή της σχηματικά έχει ως εξής:

Στο ΓΕΣ η Διεύθυνση της Κτηνιατρικής Υπηρεσίας περιλαμβάνει τρία τμήματα.

Υπάρχουν Κτηνιατρικές Υπηρεσίες στις Μεραρχίες Ιππικού και τα Σώματα Στρατού, Κτηνιατρικές Υπηρεσίες Φρουράς και Εφίπων Μονάδων, τρία Κτηνιατρικά Νοσοκομεία στην Αθήνα, Λάρισα και Θεσσαλονίκη και δύο Αποθήκες Κτηνιατρικού Υλικού στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη.

Στα Κτηνιατρικά Νοσοκομεία υπάρχουν τμήματα εξωτερικών ασθενών, λοιμωδών νοσημάτων, χειρουργικό, μικροβιολογικό και Σχολές νοσοκόμων κτηνών.

Στις Αποθήκες Κτηνιατρικού Υλικού, εκτός των Διαχειρίσεων Κτηνιατρικού Υλικού, λειτουργούν συνεργεία πεταλουργών, τα οποία παράγουν φυσιολογικά, ορθοπεδικά και παθολογικά πέταλα, Διαχειρίσεις πεταλωτικού υλικού και Σχολές Πεταλωτών. Σε πολεμική περίοδο προβλέπονται και τα Κτηνιατρικά Αποσπάσματα των Σ.Σ. και των Μεραρχιών.

Κατά το τέταρτο στάδιο (1945-1969) το Κεντρικό Σώμα επιφορτίζεται με τις Ιππωνείες — οι οποίες κατά το παρελθόν αποτελούσαν αντικείμενο των αρμοδιοτήτων της Δ/νσεως Ιππικού.

Έτσι έχουμε το Σώμα Κτην/κού και Ιππωνείων. Ένα Σώμα το οποίο συγκρινόμενο με τα Κτην/κά Σώματα της Δυτ. Ευρώπης και των ΗΠΑ παρουσιάζει σημαντικές διαφορές.

Στην αλλοδαπή από το 1945 και μετέπειτα η αποστολή των Κτην/κών Σωμάτων διευρύνεται σε θέματα Κτην/κής Δημοσίας Υγείας με τομείς δραστηριότητας:

1ο. Τον υγειονομικό και ποιοτικό έλεγχο των τροφίμων, ποτών και ύδατος.

2ο. Την συνεργασία με τα Ιατρικά Σώματα σε θέματα:

— καταπολεμήσεως των ζωνοδόσων

- αντιμετώπισεως πυρηνικού, βιολογικού και χημικού πολέμου και
- συγκριτικής Ιατρικής

3ο. Την εκτροφή, διαφρόντιση και περίθαλψη των πειραματοζώων.

4ο. Την διαφρόντιση και περίθαλψη των πολεμικών κυνών και των μονόπλων του Στρατεύματος.

Στη χώρα μας όμως η ανασυγκρότηση του Σώματος γίνεται σύμφωνα με τις ανάγκες της εποχής. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις της περιόδου 1946-49 προσδιορίζουν κατά αποφασιστικό τρόπο την δομή του.

Τα διδάγματα από τους προηγούμενους πολέμους και οι συμμαχικοί παράγοντες συντελούν ώστε να συγκροτηθεί ένα Κτην/κό Σώμα το οποίο θ' ανταποκρίνεται στις ανάγκες ενός πολέμου σε έδαφος ορεινό και με ανεπαρκές οδικό δίκτυο, σε έδαφος δηλαδή στο οποίο οι μεταφορές με μόνοπλα θα έπαιζαν ουσιαστικό ρόλο.

Η δομή του νέου Σώματος παρουσιάζει, συγκρινόμενη με την προπολεμική, τις πιο κάτω διαφορές:

- Έχει αμιγείς Ιππωνιακές Μονάδες όπως
  - Τα Κέντρα υποδοχής κτηνών
  - Τις ομάδες Ιππωνειών και
  - Τα Κέντρα Ιππωνειών
- Έχει Μονάδες με αποστολή νοσηλευτική και ιππωνιακή όπως
  - Τις Ο.Κ. των Σ.Π. και των Μ.Ο.Π.
  - Τα Α.Κ.Ι. τα οποία λειτουργούν και κατά την ειρηνική περίοδο
- Το Κτ.Ε.Ε. στο ποίο λειτουργεί και τμήμα παραγωγής βιολογικών προϊόντων (μαλεϊνης και τετανικής ανατοξίνης)
- Την Σχολή Εφαρμογής Κτην/κού, η οποία είναι πλέον ανεξάρτητη Μονάδα

και φυσικά διατηρεί τα Κτην/κά Νοσοκομεία και τις Αποθήκες Κτην/κού Υλικού, ενώ σε πολεμική περίοδο προβλέπονται Γενικά Νοσοκομεία και Κτην/κές Ομάδες Διακομιδών (ΚΟΔ).

Ιδιαίτερα αξιόλογη είναι και η διαφοροποίηση στην εκπαίδευση.

Το Σώμα δεν εκπαιδεύει μόνο οπλίτες ΣΚΙ οι οποίοι επανδρώνουν τις Κτην/τρικές Μονάδες και τις Ο.Κ. των Μονάδων Όπλων και Σωμάτων, αλλά και τους ημιονηγούς Πεζικού, Πυρ/κού, Διαβιβάσεων και ΣΕΜ, τους υπαξιωματικούς ημιονηγών και τους διμοιρίτας ημιονηγών.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ο αριθμός των εκπαιδευομένων ημιονηγών Πεζικού σε κάθε ΕΣΣΟ, στις αρχές της δεκαετίας του 1950, ήταν εξακόσιοι και πλέον οπλίτες.

Ανακεφαλαιώνοντας με λίγα λόγια βλέπουμε ότι το Σώμα έχει, στις αρχές της περιόδου, μία σύνθεση «ρετρό», η οποία σε λίγα χρόνια δεν θ' ανταποκρινόταν σε μία εκσυγχρονισμένη οργάνωση του Στρατού με μηχανοκίνητες Μονάδες.

Συγχρόνως, στο σιτηρέσιο των οπλιτών εισέρχονται, σε μεγάλη κλίμακα, τα κατεψυγμένα και εγκυτωμένα τρόφιμα, τα οποία καθιστούν αναγκαία την ανάπτυξη του τομέα ελέγχου των τροφίμων.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω η Δ.ΣΚΙ/ΓΕΣ διαφοροποιεί τους στόχους της, οι οποίοι από το 1953 έχουν σαν πρότυπο την Οργάνωση και αποστολή των Κτην/κών Σωμάτων στο Εξωτερικό. Για την υλοποίηση αυτών των στόχων στην αρχή δίδεται προτεραιότητα στην εκπαίδευση. Έτσι από το 1953 αρχίζει η μετεκπαίδευση κτηνιάτρων στις ΗΠΑ σε θέματα υγειονομικού, ποιοτικού και εργαστηριακού ελέγχου των τροφίμων.

Το 1955 όλοι οι κτηνίατροι μέχρι του βαθμού και του λοχαγού εκπαιδεύονται στην Σχολή Ενημερώσεως Κτηνιάτρων σε θέματα ελέγχου και τεχνολογίας των τροφίμων.

Στη συνέχεια ακολουθεί σταδιακά η εκπαίδευση, στο εξωτερικό κυρίως, ενός ιδιαίτερα υψηλού ποσοστού κτηνιάτρων με συνέπεια στο τέλος της περιόδου το 1969 το πλείστον των συναδέλφων να έχει μετεκπαιδευτεί σε κάποιο τομέα Κτηνιατρικής Δημόσιας Υγείας.

Παράλληλα, εξοπλίζονται με όργανα και συσκευές εργαστηριακού ελέγχου τροφίμων τα μικροβιολογικά εργαστήρια Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Λαρίσης και συγκροτούνται τα κινητά βιολογικά εργαστήρια.

Τέλος με σειρά κανονισμών, τεχνικών εγχειριδίων και μνημονίων που εκδίδονται σταδιακά καθιερώνεται ένα σύστημα ελέγχου των τροφίμων, ενώ δεκάδες ερευνητικών εργασιών που έγιναν στα πιο πάνω εργαστήρια συνετέλεσαν ουσιαστικά στην σύνταξη των τεχνικών προδιαγραφών προμηθείας τροφίμων.

Έτσι, όταν από το 1963 άρχισε βαθμιαία η μηχανοκίνηση του στρατεύματος — με την αντίστοιχη μείωση της δυνάμεώς του σε μόνοπλα — είχε στην ουσία επέλθει και ο εκσυγχρονισμός του Κτηνιατρικού Σώματος.

Το πέμπτο στάδιο της εξελίξεως της Στρατιωτικής Κτηνιατρικής Υπηρεσίας χαρακτηρίζεται από την υπαγωγή της το 1969 στο Υγειονομικό Σώμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Καρδούλης (1969): Ιστορία του Ελληνικού Στρατιωτικού Κτηνιατρικού Σώματος. ΙΕΕΔ 13, 1-203.